

מקורות תנאיים

משנה ראש השנה פרק ד משנה א-ד

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת.
במקדש תוקעים אבל לא במדינה.
מי-שחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעים בכל מקום שיש בו בית דין.
אמ' ר' לעזר. לא התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעים אלא ביוונה בלבד.
אמרו לו. אחד ביוונה ואחד בכל מקום שיש בו בית דין.
בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש ושיהא יום הנף כולו אסור:
בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום פעם אחת נשתהו העדים מלבוא ונתקלקלו הלויים בשיר התקינה שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום אמר רבי יהושע בן קרחה ועוד זאת התקין רבן יוחנן בן זכאי שאפילו ראש בית דין בכל מקום שלא יהוא העדים הולכין אלא למקום הוועד:

ספרא בהר פרשה ב הלכה ה

"ביום" - ולא בלילה,
"ביום הכיפורים" - אפילו בשבת,
"תעבירו שופר בכל ארצכם" - מלמד שכל יחיד חייב, יכול אף תרועת ראש השנה תהיה דוחה את השבת תלמוד לומר בכל ארצכם והעברת שופר תרועה בחודש השביעי בעשור לחודש ביום הכיפורים שאין תלמוד לומר בעשור לחודש ביום הכיפורים ממשמע שנאמר ביום הכיפורים איני יודע שהוא יום הכיפורים בעשור לחודש, אם כן למה נאמר בעשור לחודש אלא בעשור לחדש דוחה את השבת בכל ארצכם ואין תרועת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית דין בלבד.

ספרא בהר פרשה ב

יובל אף על פי שלא השמיטו אע"פ שלא תקעו בשופר, או יכול אע"פ שלא שילחו העבדים תלמוד לומר היא דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר יובל אע"פ שלא השמיטו אע"פ שלא שילחו העבדים, או יכול אע"פ שלא תקעו בשופר תלמוד לומר היא, א"ר יוסי אחר שהכתוב תולה אותה לענין תקיעת שופר ואחד כתוב תולה אותה לענין שילוח עבדי, מפני מה אני אומר יובל שלא בשילוח עבדים שאיפשר ליובל שלא בשילוח עבדים אבל אי אפשר ליובל שלא בתקיעת שופר דבר אחר תקיעת שופר תלויה בבית דין ושילוח עבדים תלויה בכל אדם.

תוספתא מסכת ראש השנה (ליברמן) פרק ב הלכה טז

מתלמדין לתקוע בשבת ואין מעכבין את הנשים ואת הקטנים מלתקוע בשבת ואין צריך לומר ביום טוב

תוספתא מסכת ביצה (יום טוב) (ליברמן) פרק א

הלכה ו
אמ' ר' יוסה ומה מילה שודאה דוחה את השבת אין ספיקה דוחה את יום טוב כסוי הדם שאין ודאה דוחה את השבת אינו דין שלא יהא ספיקו דוחה את יום טוב
הלכה ז
אמרו לו שופרות שבגבולין יוכיחו שאין ודאן דוחה את השבת וספיקן דוחה את יום טוב הן יוכיחו לכסוי הדם שאע"פ שאין ודאן דוחה את השבת שיהא ספיקו דוחה את יום טוב...

תוספתא מסכת ראש השנה (ליברמן) פרק ב הלכה ה

הכל חייבין בתקיעת שופר כהנים ליום וישראלים גרים ועבדים משוחררין חללים נתינים ממזרין (חרש שוטה וקטן) סריס אדם וסריס חמה פצוע דכא וכרות שפכה כולן חייבין ומוציאין את הרבים ידי חובתן טומטום ואנדרוגינוס חייבין ואין מוציאין את הרבים ידי חובתן אנדרונינוס מוציא את מינו ואין מוציא את שאינו מינו טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו נשים ועבדים וקטנים פטורין ואין מוציאין את הרבים ידי חובתן

גזירה דרבה

משנה מסכת סוכה פרק ד משנה ד

מצות לולב כיצד יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת מוליכין את לולביהן להר הבית והחזנין מקבלין מהן וסודרין אותן על גב איצטבא והזקנים מניחין את שלהן בלשכה ומלמדים אותם לומר כל מי שמגיע לולבי בידו הרי הוא לו במתנה למחר משכימין ובאין והחזנין זורקין אותם לפניהם והן מחטפין ומכין איש את חבירו וכשראו בית דין שבאו לידי סכנה התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו:

סוכה מב ע"ב אוקספורד (2677)

גמ' שאר כל הימים אמאי ששה טלטול בעלמא הוא נדחי אמ' רבא גזירה שמא יטלנו בידו (מג ע"א) ויעבירונו ארבע אמות ברש' הרבים והינו טעמ' דשופר והינו טע' דמגלה

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מג עמוד א

דאיתיה מן התורה בגבולין מנא לן?
דתניא: +ויקרא כ"ג+ ולקחתם - שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד,
לכם - משלכם, להוציא את השאול ואת הגזול.
ביום - ואפילו בשבת.
ראשון - אפילו בגבולין.
הראשון - מלמד שאינו דוחה אלא יום טוב הראשון בלבד.
אמר מר: ביום ואפילו בשבת. מכדי, טלטול בעלמא הוא, איצטרך קרא למישרי טלטול? –
אמר רבא; לא נצרכא אלא למכשירי לולב, ואליבא דהאי תנא. דתניא: לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת, דברי רבי אליעזר.
מאי טעמא דרבי אליעזר - אמר קרא ביום - ואפילו בשבת.

מגילה ד ע"ב קולומביה 141

דכולי עלמא מיהת {כל} <מגילה 20> בשבת לא קרינן מאי טעמא אמ' רבא הכל חייבין במקרא מגלה ואין הכל בקיאין במקרא מגלה וגזירה שמא יטלנה בידו מי שאינו בקי וילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים והינו טעמיה דלולב והינו טעמיה דשופר [רב יוסף אמ' מפני שעניי עניים נשואות למקרא מגלה (תניא)] תניא נמי הכי אע"פ שאמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה גובין ומחלקין בו ביום אדרבה משום דאמרו היא אלא הואיל ואמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום ומחלקין בו ביום מפני שענייהן שלעניים נשואות למקרא מגלה אבל (ה ע"א) שמחה עצמה לא תהא נוהגת אלא בזמנה.

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף יז עמוד ב

משנה. חל להיות אחר השבת, בית שמאי אומרים: מטבילין את הכל מלפני השבת, ובית הלל אומרים: כלים מלפני השבת, ואדם בשבת. ושון שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן, אבל לא מטבילין. ומטבילין מגב לגב ומחבורה לחבורה.

- גמרא. דכולי עלמא מיהת כלי בשבת לא, מאי טעמא? –
- אמר רבה: גזרה (יח עמוד א) שמא יטלנו בידו ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים.
- אמר ליה אביי: יש לו בור בחצירו, מאי איכא למימר? –
- אמר ליה: גזירה בור בחצרו אטו בור ברשות הרבים. –
- התינח שבת, ביום טוב מאי איכא למימר? –
- גזרו יום טוב אטו שבת. –

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף סט עמוד א

- הזאה מאי טעמא לא דחיא שבת? מכדי טלטולי בעלמא הוא, תדחי שבת משום פסח! –
- אמר רבה: גזירה שמא יטלנה ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים.
- ולרבי אליעזר ניעבריה, דהא אמר רבי אליעזר: מכשירי מצוה דוחין את השבת! –
- אמרי: הני מילי - היכא דגברא גופיה חזי, ורמי חיובא עליה. אבל הכא, דגברא גופיה לא חזי - לא רמי חיובא עליה.

ירושלמי ומדרשי אגדה

ירושלמי ראש השנה פרק ד' הלכה א'

- "יום טוב שלראש השנה" כול."
- ר' אבא בר פפא אמ'. "ר? יוחנן ור' שמעון בן לקיש הוון יתיבין מקשיי.
- אמרי. תנינן. "יום טוב שלראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה".
- אין דבר תורה הוא אף בגבולין ידחה.
- אין לית הוא דבר תורה אף במקדש לא ידחה.
- עבר כהנא. אמרי. הא (הוא אף בגבולין ידחה) גברא [רבה] דנישאל [ליה].
- אתון שאלון ליה.
- אמ' לון. כת' אחד או "יום תרועה" וכת' אחר או "זכרון תרועה".
- הא כיצד.
- בשעה שהוא חל בחול. "יום תרועה".
- בשעה שהוא חל בשבת. "זכרון תרועה". מזכירין אבל לא תוקעין.
- ר' זעורה מפקד לחברייא. עולון ושמעון קליה דר' לוי דרש. דלית איפשר דהוא מפיק פרשתיה דלא אולפן.
- ועל זאמ' קומיהון. כתוב אחד או "יום תרועה" וכת' אחר או "זכרון תרועה".
- הא כיצד. בשעה שהוא חל בחול. "יום תרועה". בשעה שהוא חל בשבת. "זכרון תרועה". מזכירין אבל לא תוקעין.
- מעתה אף במקדש לא ידחה.
- תנא. "באחד לחודש".
- מעתה אפי' במקום שהן יודעין שהוא באחד לחודש ידחה.
- תני ר' שמעון בן יוחי. "והקרבתם". במקום שהקרבנות קריבין.
- אמרי חברייא קומי ר' יונה. והכת' "והעברת שופר תרועה בחודש השביעי" וגו'.
- אמ' לון. זו את מעביר בארצכם. הא אחרת לא.
- אמרי ליה. א? (י?) נאמר. זו אתם מעבירין בארצכם. הא אחרת בין בארץ בין בחוצה לארץ.
- אמ' ר' יונה. אילו הוה כת' "תעבירו שופר בארצכם" הייתי או'. כאן מיעט ובמקום אחר ריבה. אלא "בכל ארצכם". כאן ריבה ובמקום אחר מיעט.

ירושלמי סוכה פ"ג הי"ג

- חברייא בעון קומי ר' יונה. היך מה דאת אמר תמן. "והקרבתם אשה לי' שבעת ימים". אין שבעה בלא שבת.
- ודכוותה "ושמחתם לפני יי' אלהיכם שבעת ימים". אין שבעה בלא שבת.

אמ' לון. שנייא היא. דכת' "ולקחתם לכם ביום הראשון". חלק הראשון מהן.
מעתה במקדש ידחה. בגבולין לא ידחה.
אמ' ר' יונה. אילו הוה כת' "ולקחתם לפני יי' אלהיכם" הייתי או'. כאן מיעט ובמקום אחר ריבה. אלא "ולקחתם
לכם". מכל מקום. "ושמחתם לפני יי' אלהיכם שבעת ימים" בירושלם.

ירושלמי מגילה פ"ג ה"ד

רב נחמן בר יעקב בעי. הגע עצמך שחל חמשה-עשר להיות בשבת. לקרות במגילת אסתר אין את יכול. שאין
קורין בכתבי הקודש אלא מן המנחה ולמעלן.

ויקרא רבה (מרגליות) פרשה כט

[יב] ר' יוחנן ורשב"ל הוו יתבין ומקשיין בשמעתתא. עבר כהנא אמרין הא אתא מרא דשמעתא ניקום
ונשייליניה. קמוון ושאלוניה. תנינן יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעים אבל לא
במדינה, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעי' בכל מקום שיש בו בית דין. אם דבר
תורה ידחה בגבולין, אם לאו אף במקדש לא ידחה. אמ' להן כת' אחד אומ' יום תרועה יהיה לכם (במדבר כט,
א), וכת' אחד אומ' שבתון זכרון תרועה מקרא קדש (ויקרא כג, כד), הא כיצד, בזמן שהוא בא בחול יום תרועה
יהיה לכם, ובזמן שבא בשבת זכרון תרועה מקרא קדש, מזכירין ולא תוקעיין. א"ר שמעון בן יוחי ידחה במקדש
שהן מכירין זמנו של חדש ואל ידחה בגבולין שאינן מכירין זמנו של חדש. תאני ר' שמעון בן יוחי יום תרועה
יהיה לכם ועשיתם (במדבר כט, א - ב), במקום שהקרבות קריבין.

פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא כג - ראש השנה

[יב] דילמא. ר' יוחנן ור' שמע' /שמעון/ בן לקיש הוון מתקשיין. תנינן יום טוב של ראש השנה שחל להיות
בשבת, במקדש היו תוקעיין אבל לא במדינה. אמרין אין דבר תורה במדינה ידחה, ואם אינו דבר תורה אף
במקדש לא ידחה. עד אינון יתיבין מתקשיין עבר כהנא, אמרין הא אתא מרה דשמעתא ניקום ונשאל. קמוון
ושאלין ליה, א' להם כתוב אחד אומ' יום תרועה יהיה לכם (במדבר כט: א), וכתו' אחד או' זכרון תרועה יהיה
לכם (ויקרא כג: כד), הא כאיצד יתקיימו שני כתובין, בזמן שהוא בא בחול יום תרועה יהיה לכם, ובזמן שהוא
בא בשבת זכרון תרועה יהיה לכם, מזכירין אבל לא תוקעיין. ר' זעירה הוה מפקד לחבריה עיילון ושמעון קלה
דר' לוי דריש דלית איפשר ניפק פרשתא דלא אולפן. עלון ודרש קמיהון כתוב אחד אומ' יום תרוע' יהיה לכם,
וכתוב אחד או' זכרון תרועה, הא כאיצד /הא כיצד/ יתקיימו שני כתובין, בזמן שהוא בא בחול יום תרועה יהיה
לכם, ובזמן שהוא בא בשבת זכרון תרועה, מזכירין אבל לא תוקעיין. תני ר' שמעון בן יוחי ידחה במקדש שהם
יודעים זמנו של חודש ואל ידחה במקום שאינן יודעיין זמנו של חודש. תני ר' שמע' בן יוחי יום תרועה יהיה לכם
ועשיתם (במדבר כט: א, ב), במקום שהקרבות קריבין.

בעל המאור סוכה כא, א - כג, א

ואיכא מאן דקשיא ליה אי הכי שופר נמי הא איתיה מן התורה בגבולין ואמאי גזרו ביה רבנן כדתנן במקדש היו
תוקעיין אבל לא במדינה ואפי' אחר תקנה לא היה דוחה אלא במקום שיש בו ב"ד ... וי"ל כיון שמצות שופר
מעורבת היא ביומה מדרבנן ומדאורייתא אי למאן דאמר שלש תרועות בר"ה שתיים מדברי תורה ואחת מדברי
סופרים אי למ"ד אחת מדברי תורה ושתיים מדברי סופרים עבדו בה רבנן במצות שופר היכרא דתידחי כולה
במקדש קודם תקנה ולאחר תקנה במקום שיש בו ב"ד משום תרועה דאורייתא דאית בה וגזרו בה דלא תדחי
שבת בשאר מקומות כלל משום תרועה דרבנן דאית בה והיינו דשניא מצות שופר ממצות לולב ומצות מגילה
ולעולם בכולהו איתא לגזירה דרבה והא כדאיתא והא כדאיתא שופר במקום שאין בו ב"ד ולולב בשאר הימים
בכ"מ ואפי' במקדש וה"ה למגילה אבל מצות לולב ביום ראשון כיון שהיא מיוחדת ביומה שהיא כולה מה"ת
ואפי' בגבולין לא גזרו בה רבנן אפי' בגבולין לדורות הראשונים

כתוב שם לראב"ד מסכת סוכה פרק ד - לולב וערבה [דף כא עמוד א]

הטעם מפני שאין לשופר עיקר מפורש בגבולין שלא אמרה תורה [ויקרא כג כד] שבתון זכרון תרועה אלא במקום [שם פסוק כה] והקרבתם אשה לה', ולא נאמר [שם כה ט] בכל ארצכם אלא ביובל, וכיון שאינו מפורש בגבולין אלא מדרשא אתי משום הכי גזרו.

מלחמת ה' סוכה כא, א

אמר הכותב הוי יודע שעיקר תשובת השאלה ששאלו רבים למה לא היה שופר דוחה שבת במדינה שהרי עיקרו מה"ת ואפי' בגבולין זו שאמר רבינו ז"ל משום דלא ידעינן בקביעא דירחא שאפי' כשהיה בהמ"ק קיים לא היו יודעינן בקבועו של חדש זה שהוא חג שהחדש מתכסה בו ואפי' בזמן שהעדים באין בשחרית במקדש היו יודעים בקבועא של חדש זה ובגבולין לא היו יודעינן לפיכך לא היו תוקעין אלא במקדש בלבד דמספיקא לא דחינן שבתא והיינו דאמר רבינו הגדול ז"ל והיינו טעמא דשופר ובדין היה שאפי' במקדש או במקום הועד לא נתקע שהרי כמה פעמים שהעדים משתהין לבא ולא היו באים בשחרית קודם זמן תקיעה ופעמים שהיו משתהין עד לאחר המנחה ופעמים שאינן באים עד למחרתו וכמו שמפורש במקומו במס' ר"ה ואיכא משום גזירה דרבה דמספיקא לא דחינן שבתא ואפי' בזמן שהיו באים בשחרית נמי שלא יאמרו אשתקד תקענו ועכשיו נתקע כמו שמצינו בשיר שהיו אומרים בשחרית שיר של חול ואפי' בזמן שבאו העדים שחרית לפי שרוב הפעמים משתהין לבא ואינן באין עד סמוך למנחה וכדתניא התם תמיד של שחר קרב כהלכתו אלא התירו במקדש שהן זריזין והתקין רבן יוחנן בן זכאי בכל מקום שיש בו ב"ד ובפני ב"ד ששלוחי ב"ד מוציאין אותן ומתירין בהן

רמב"ן ויקרא פרק כה פסוק ט

(ט) ביום הכיפורים - ממשמע שנאמר ביום הכיפורים, איני יודע שהוא בעשור לחודש, אם כן למה נאמר בעשור לחודש, אלא תקיעת בעשור לחודש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תרועת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית דין בלבד, לשון רש"י. והנה הרב מפני בקיאותו בתלמוד והכל לפניו כשולחן ערוך, אינו חושש וסותם הברייתות, והן מטעות לשאר בני אדם. שידוע הוא וברור בגמרא (ר"ה כט ב), כי התקיעות כולן, של ראש השנה ויום הכפורים ואפילו של רשות, מותרות הן בשבת לפי שהיא חכמה ואינה מלאכה, ותוקעין היו בדין תורה בשבת של ראש השנה ושל יום הכפורים בכל מקום: וענין התקיעה בבית דין, תקנת רבן יוחנן בן זכאי היא משחרב בית המקדש, לפי שגזרו בה מפני שהכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאים בתקיעת שופר שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, והתיר לנו רבן יוחנן בן זכאי בבית דין בלבד, ואין לזה עיקר בענין הכתוב כלל. ומה שהזכירו (בת"כ פרשה ב ה) תקיעה בעשור דוחה שבת, לומר שהיא נעשית בכל יום הכפורים, כי הדחיה ביום הכפורים שחל להיות בשבת ושחל להיות בחול אחת היא, שיום הכפורים כשבת לכל מלאכה בין להוצאה בין לכל המלאכות:

ומכל מקום רצה הרב ללמדנו שתקיעת שופר ביום הכפורים נעשית בכל מקום, שפירוש "תעבירו שופר בכל ארצכם" ללמד שכל יחיד חייב לתקוע, ואין התקיעה בבית דין בלבד כמו הספירה: